

СТАНОВИЩЕ

от доц. Пламен Иванов Дойнов, д.н.
от Нов български университет

върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (теория и история на литературата), обявен в ДВ бр. 23/27.03.2015 г. с единствен кандидат гл.ас. д-р Йордан Симеонов Ефтимов

I. Изследователска дейност и резултати

1. Оценка на монографичния труд „Поетика на съгласието и несъгласието: Българската литература от 50-те до 90-те години на XX век и идеологията“ (Нов български университет, София, 2013, 318 с.)

Монографията „Поетика на съгласието и несъгласието: Българската литература от 50-те до 90-те години на XX век и идеологията“ се вписва както в разностранните научни дейности от проектите на департамент „Нова българистика“ на НБУ, така и в по-общите практики за изследване на българския комунизъм, реализирани особено активно след 2005 г. Едновременно с това книгата на д-р Ефтимов се явява в позицията на *коментиращ глас* към тези изследвания, своеобразно *алтер его*, което подлага на проверка редица заключения на съвременната литературна и културна история на НРБ. Усеща се динамиката на спор, макар и някак индиректен, в който авторът настоява за *повече теория* при критическото осмисляне на поезията между 1944 и 1989 г., за по-прецизно използване на понятията и категорично загърбване на морализаторските пози.

Йордан Ефтимов е събрал и преосмислил изследванията си върху литературата на НРБ от последните години в четиринадесет глави, структурирани в увод и четири части. Получил се е строен, концептуално заострен масив. Най-важното постижение на книгата се състои в демонстрацията как „затвореният прочит“ може пряко да работи за етическото литературознание. Или, казано иначе, показва как прецизното поетологическо изследване притежава значими антропологически перспективи.

Авторът пледира, че не бива да мислим, „че идеологията е нещо привнесено в литературата“, да не се заблуждаваме, „че има някаква „чиста“ литература, която обаче понякога става заложник на властта и идеологията, защото литературата е продукт на историята, но също е и неин автор“. В главите за Христо Фотев, за Екатерина Йосифова, за Атанас Далчев, за любовната поезия при социализма подобна теза е защитена последователно, с внимателно следване на движенията на идеологията в художествените творби. Впрочем д-р Ефтимов се стреми да разбере *как става* тъкмо неусетното, подмолно всепроникване на идеологията в текста, нейната сякаш невинна дисперсия, вкореняването ѝ не само през политически коректната тема, но и през езика и стила на поетите. Още повече, че при много от тях става дума не за еднократно извършен *веднъж завинаги* избор на почерк, а за постепенни, исторически разгърнати през годините, лични стратегии, повлияни от сменящите се контексти, публикации, политики на репрезентация, моди и т.н.

Както е добре известно, за разлика от сгъстеното време на националсоциализма, епохата на комунизма включва в себе си няколко десетилетия, в които екстремните

тоталитарни фази се трансформират в мирни, изискващи смяна в идеологическия език. Затова авторът акцентира върху това, че историкът трябва добре да се вслушва *какво, кога и на кого* говорят поетите през 50-те и през 60-те, от една страна, и през 70-те и 80-те, от друга. Не бива да е изненада, че реформаторството или контракултурното езиково поведение през 50-те години, например, през 70-те или 80-те изглеждат вече като мълчаливо съгласие с доктрината на соцреализма и с комунистическия режим.

В главите от следващите две части (за Пеню Пенев, Константин Павлов, Иван Динков, Иван Теофилов, Николай Кънчев, Иван Радоев, късните символисти) методът на Ефтимов става изключително скрупулъозен по отношение на онези места в поетиката на всеки автор, които трудно се сговарят със социополитическото статукво. За едни са ключови критическите възможности, които дава на поезията именно комунистическата утопия. За други – „обходните пътища“, по които литературата поема, за да постигне автономията си (както е при Теофилов и Кънчев), но и за да попадне отново в руслото на соцреализма (както е при символистите Мирчев и Хаджихристов). При всички обаче д-р Ефтимов очертава действителни или мними *ядра на съпротива* тъкмо в текстовете, не другаде. Акцентира върху природата на избора на почерк като антропологически проблем. Тоест, при всички случаи, става дума не просто за литературен, а за антропологически избор.

В последната част на книгата са събрани три глави за едно изключение – Цветан Марангозов. Изключението е двойно или тройно. Марангозов е *и белетрист* (останалите литературоведски персонажи са *предимно поети*), но по-същественото е, че е фигура, която представлява т.нар. българска емигрантска литература, макар романът му „Безразличният“ да излиза в НРБ през 1959 г. Но това е гранична фигура и затова за нея е отделена специална част в книгата, където стратегията по „самозачеркването“ на Марангозов всъщност е представена като най-радикалната критика на комунистическия режим, на комунистическия, но и на посткомунистическия човек.

Книгата на Йордан Ефтимов притежава още едно ценно качество, дефицитно в съвременните изследвания. Той често изтегля смели компаративистични паралели между културната ситуация в НРБ и тази на Запад, между различни епохи и режими. Почти винаги машината на аналогията работи на откривателски режим и показва съответствия, които обогатяват тезите на книгата. Разбира се, такъв подход понякога крие рискове като този от предговора да бъдат открити типологически сходства между Монтале и италианските модернисти от времето на Мусолини, от една страна, и Левчев и „априлците“ при Живков, от друга. Но това е само щрих встрани, който отново сочи модела, на който монографията настоява – да проверяваме всичко с безпощадна интердисциплинарност.

2. Оценка на приносите в останалите приложени публикации, направени след назначаването на академичната длъжност „гл.асистент“

В годините след назначаването си за главен асистент и след защитата на докторската си дисертация, освен монографичен труд, д-р Йордан Ефтимов има още три авторски издания – критическите сборни книги „Двойното дъно на класиката: От Ботев и Вазов до Йовков и Далчев“ („Хермес“, Пловдив, 2010, 183 с.), „Тук лежи

закът“ („Сиела“, София, 2010, 204 с.) и монографията „Божествената математика: Тревожната хетероклитност на българския символизъм“ („Просвета“, София, 2012, 336 с.), в чиято основа стои защитеният му дисертационен труд. Към всички тях трябва да се прибавят и множеството публикации в научни сборници, в специализираната и неспециализирана периодика.

Книгата „Двойното дъно на класиката: От Ботев и Вазов до Йовков и Далчев“ (2010) се стреми да опише и анализира част от *недоосветените места* в творчеството на българските класици. Всъщност метафората за „двойното дъно“ назовава не друго, а неизменната възможност за *двойната употреба* на класическото наследство. От една страна, авторът си дава сметка за институционалната мощ на каноничните прочити, но от друга, изпробва, огъва и понякога обезсилва тази мощ чрез разнообразни подходи – ту в съдържан „затворен прочит“, ту в разширено новоисторическо проучване, ту в жанрологичен анализ, ту в компаративистично свързване и т.н. Ефтимов постоянно се пита: Кой и какво делегира значенията в класиката така, че тези значения да се отместват или дори променят според подвижните акценти във внимателното четене? Понякога това е Идеологията, понякога – Контекстът, понякога и най-често – самата Литература, правилата на жанра или „вътрешният живот“ на текста. По този начин литературознанието, което Ефтимов демонстрира в тези десет статии, е сред най-почтените към художествената творба, която – според употребите си – би могла да бъде обусловена от други текстове и събития, но и самодостатъчна, съдържаща собствения си херменевтичен произвол. Тук е сърцевината на т.нар. „детривиализиращ прочит“, който предлага авторът – не някаква предварителна и незащитима *вярност* към *истината* в класиката, а добросъвестна работа с художествения текст и проверка на неговите възможности да съобщава, да внушава, а понякога и да казва едновременно няколко взаимноизключващи се неща.

Сред всички книги на Йордан Ефтимов, несъмнено, „Тук лежи заекът“ (2010) изглежда *най-оперативната*, „най-журналистическата“. Тя съдържа предимно некролози на български и чужди писатели, публикувани преди това в пресата, но и статии в областта на актуалната литература и книжния пазар. Именно в реабилитацията на жанра на „литературоведския некролог“ е същинското значение на тази книга. Същевременно обаче тя убедително показва уменията на д-р Ефтимов да създава не просто литературна публицистика, а истинско действено, дискусивно литературознание, което участва пълноценно експертно в едни по-широки културни и граждански дебати.

Книгата „Божествената математика: Тревожната хетероклитност на българския символизъм“ („Просвета“, София, 2012), основана върху дисертационния труд на Йордан Ефтимов, е сред най-приносните литературоведски изследвания от последното десетилетие. В нея авторът извършва дълбоки археологически и генеалогически срезове, като включва в мощен интерпретационен комплекс похвати от историята на понятията, политическата и социалната история, литературната антропология, биографичната портретистика, синхронизационния модел на изучаването на една календарна година и пр., за да изгради своя цялостен познавателен контекст. Изпробвана е устойчивостта на редица базисни понятия (основно – „реализъм“, „модернизъм“, „идеология“) в сблъсък с един аналитичен и дори безмилостен историзъм, през призмата на който проличават пукнатините в безкритичните им употреби. Така разполагаме с най-проникновеното и увлекателно изследване за българския символизъм, създадено след 1990 година.

3. Цитиране от други автори

Справката, подготвена от Библиотеката на НБУ, се основава на данните от пет източника (Google Scholar, InCites, Microsoft Academic Search, ISI Web of Science, Scopus). Тя посочва 23 цитирания, 258 коментара и 25 рецензии за текстове на Йордан Ефтимов, което е означава, че става дума за автор, чиито постижения са в реално научно обръщение. Индексът $h = 1.67$ и индексите за среден брой публикации и за новите публикации впечатляват.

4. Оценка на резултатите от участие в изследователски и творчески проекти и приложение на получените резултати в практиката

Д-р Йордан Ефтимов е участвал в редица изследователски проекти, като за част от тях е бил инициатор и основен организатор – ежегодните Атанаславови четения (18 януари), конференции за Цветан Марангозов, Златомир Златанов и др.

Д-р Ефтимов е участник в дългосрочните проекти на департамент „Нова българистика“ – научноизследователската програма на „Литературата на Народна република България (1946–1990)“ (стартирала от април 2008 г.), на проекта „Годините на литературата“ (от 2006 г.), на научноизследователската програма „Съвременната българска литература“. Член е на Литературноисторическата школа на НБУ към департамент „Нова българистика“ с ръководител проф. Михаил Неделчев.

През 2010/2011 г. д-р Йордан Ефтимов, съвместно с доц. Морис Фадел, ръководи проекта „Тайните поетически вечери“ на департамент „Нова българистика“ на НБУ.

През 2010/2011 г. участва като консултант в проекта „Документиране и изследване на рецепцията на античната драма в България“ (проект на ФКНФ към Софийския университет, в сътрудничество с Пловдивския университет, НАТФИЗ и Института по изкуствознание към БАН).

II. Учебна и преподавателска дейност

1. Аудиторна и извънаудиторна заетост (работа в електронния обучителен модул "MOODLE – НБУ", осигуряване на студентски практики и стажове и др.)

За периода на атестация д-р Йордан Ефтимов изпълнява и преизпълнява нормата за учебна заетост. Той е част от екипа, който е разработил магистърската програма „Дизайн на книгата и текста“ (съвместно с департамент „Дизайн“ на НБУ), както и участва в разработването на майнър програма – втора специалност „Българистика“. Д-р Ефтимов е водил самостоятелно или съвместно над 20 аудиторни и извънаудиторни курса. Подпомага осигуряването на практики и стажове за студенти от програма „Българистика“.

2. Работа с Еразъм студенти

Сериозно постижение на д-р Йордан Ефтимов е сключването през 2013 г. на договор по програма „Еразъм“ с Института по славистика на Ягелонския университет. Изнасял е лекции по програмата в Краков, а като преподавател в НБУ е работил активно със студенти от Лодзкия и Ягелонския университет, които по програма „Еразъм“ са следвали по един семестър в НБУ.

3. Оценки от анкетите на студентите

Студентите оценяват преподавателската дейност на д-р Йордан Ефтимов традиционно високо. За пет курса оценките са отлични, а за един курс оценката е много добра. Това е знак, че д-р Ефтимов се откроява като един от най-желаните преподаватели в областта на българистиката в НБУ.

III. Административна и обществена дейност

1. Участие в колективни органи на управление на НБУ

Д-р Ефтимов е бил директор на програма „Българистика“ на департамент „Нова българистика“ на НБУ. Той е деен член на съвета на департамент „Нова българистика“.

2. Обществена активност

Д-р Йордан Ефтимов е активен участник в литературния живот. Отличава се с гражданска чувствителност и активност.

Член на Сдружение на български писатели – от 1995 г.; член на Съюза на учените в България – от пролетта на 2013 г.; член на редакционната колегия на списание „Гранта“ – от есента на 2013 г.; член на редакционната колегия на списание „Език и литература“ (издание на Съюза на филолозите българисти); член на редакционната колегия на „Литературен вестник“ (от 1993 г.), където е водещ на броеве; гост-редактор на списание *Littera et lingua* – есен 2010 (електронно издание на Факултет по славянски филологии при Софийския университет).

Изнесъл е цикъл публични лекции на годишната конференция на Асоциацията на учителите по български език и литература (28-29 юни 2014 г., Стара Загора).

Йордан Ефтимов е носител и на Националната награда за поезия „Иван Николов“ (2013) и Националната награда за поезия „Христо Фотев“ (2014).

В заключение давам на д-р Йордан Симеонов Ефтимов най-високата оценка за научната, преподавателската, административната и гражданската му дейност. Предлагам д-р Йордан Ефтимов – единствен кандидат в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (анализ на дискурса – медии), обявен в ДВ бр. 16/27.02.2015 г. –, да бъде допуснат и избран за „доцент“ от АС на НБУ. Ще гласувам положително за избирането му на академичната длъжност „доцент“.

09.07.2015 г.

доц. Пламен Дойнов, д.н.